

**Tartu Ülikooli Raamatukogu *Estica* kataloog (Est),
koostatud 1928-1998
Pass kataloogile nr. 37¹**

Kataloogi ülesanne

Estica kataloog on sõnastikkataloog, mis ühendab märksõna- ja tähestikulist kataloogi. See oli aastatel 1928-1998 ainus kataloog, mis võimaldas lugejail otsida *Estica* kogus olevat kirjandust autorite ja märksõnade järgi. Kataloogi nimetuse lühivormiks on Est.

Asukoht

Kataloog asub sedelkataloogide ruumis (nr 289).

Suurus

1998. aasta lõpus oli kataloogis umbes 35 000 kaarti, kataloogikaste - 44. Kataloogi juurde kuulub *Estica* kataloogi märksõnaloend. (11 lk.).

Sisu

Kataloog peegeldab *Estica* kogus olevaid Eestis ilmunud võõrkeelseid trükiseid (raamatuid, jätkväljaandeid, ajakirju, ajalehti, separaate). Samuti peegeldab kataloog võõrkeelset kirjandust, mis käsitleb Eestit, endisi Balti kubermange, s.o. Eesti-, Liivi- ja Kuramaad. Kataloogis peegeldub kirjandus kuni 1944. a. (incl.). Kataloog ei kajasta hilisemaid trükiste kustutamisi.

Kataloogi ülesehitus, kirje ja märksõnad

Ülesehitus. Sõnastikkataloog koosneb nii tähestikkataloogist kui märksõnakataloogist. Ühises tähestikus on autori- või pealkirjakirjed ja märksõnarubriigid. Igas märksõnarubriigis on kaardid omaette tähestikus ja iga rubriigi lõppu on paigutatud valge vasakpoolse väljega plastivahekaart, mille järel jätkub üldine tähestikkataloog. Nii on üks väljaanne peegeldatud kahes kohas - üldises tähestikus ja vastavas märksõnarubriigis.

Kirjed eri kaartidel on koostatud erineva põhjalikkusega.

Põhikaartidel, mis kataloogis on paigutatud autori (pealkirja) järgi tähestikku, on näidatud autori nimi, pealkiri, pealkirja täiendandmed, köitenumbrid, ilmumisandmed ja seeria. Kaardi vasakusse ülanurka on märgitud trükise kohaviit, mis on kogupõhine formaadilis-järjenumbriiline.

Näiteks: Est. A-4637

Kaardi pöördel on toodud märksõna (märksõnad), millises märksõnarubriigis antud väljaanne asub. Näiteks väljaanne „Harry Moora. Die Vorzeit Estlands. Tartu, 1932“ on leitav Moora, Harry alt tähestikulisest osast M tähe alt ja kuna kaardi pöördel on märksõna „arheoloogia“, siis on see väljaanne leitav ka märksõnarubriigist „Arheoloogia“.

---

¹ TRÜ Teadusliku Raamatukogu kataloogisüsteemi juht. Tartu, 1988

Märksõnakaartidel, mis liideti märksõnarubriikidesse, puuduvad aga väga sageli pealkirja täiendandmed, köitenumbrid, ilmumisandmed ja seeria.

Üldreeglina puudub kirjetes füüsilise kirjelduse ala (lk., ill.). Kirjete järjestamisel on kasutatud „preisi reegleid“. Näiteks pealkirjast „Dorpater Zeitung“ on kirjes esile tõstetud nimisõna – Zeitung, Dorpater. Venekeelsete kirjete järjestussõnad on translitereeritud ladina tähestikku.

Märksõnastamise aluseks oli TÜR-is väljatöötatud märksõnaloend. Märksõnadena on kasutatud laiu ja üldistavaid märksõnu, sest kataloog piirdub ühe suhteliselt väikese fondiga. Nii ei kasvanud rubriigid kuigi suureks ja sellega välditi teadusala üksikküsimuste laialipaiskamist üle kogu kataloogi. Rubriigid on eraldatud roosade keskväljega plastikvahekaartidega. Alljaotised on eraldatud valgete parempoolse väljega vahekaartidega.

Sõnastikkataloogide koostajateks olid kogenumad töötajad. Algaastatel olid *Estica* kataloogi koostajaks O. Freymuth.

Abivahendid

Estica kataloogi märksõnaloend (11 lk.).

Ajalugu

1928 - 1932 – moodustati *Estica* sõnastikkataloog. *Estica*-alane kirjandus rekataloogiti. Selleks kasutati andmeid aastatel 1920-1927 koostatud nn vana *Estica* tähestikkataloogi väikestelt kaartidelt. Loodavas sõnastikkataloogis kasutati kaarte juba rahvusvaheliste standardmõõtmetega.

1972 – pärast paarikümneaastast vaheaega asuti *Estica* kataloogiga uuesti tegelema. Töö jätkamiseks oli vaja fikseerida vajalikud ühtsed seisukohad kirje koostamiseks (kirje vorm, keel, pealdis, ortograafia) ja kaartide järjestamiseks. (Raimo Kask)

1973 – pärast pikka vaheaega hakati täiendama kataloogi järgmise kirjandusega:

-*Estica* fondi kirjandus,

-teistes fondides olev *Estica*-alane kirjandus (näit. Weltmani kogus, Hausmanni kogus, üldfondis, reservfondis ja erifondis seisnud kirjandus).

1973 – koguti andmeid ja koostati projekt kataloogi iseloomustuse (passi) jaoks (Raimo Kask).

Passide projektid vajasid veel ühtlustamist. Sisuliseks raskuseks osutus asjaolu, et raamatukogus puudus järjekindlus mitmekeelse teose peegeldamiseks: puudus kindel seisukoht, kas peegeldada mitmekeelset teost ainult põhipealkirja või ka teiskeelse rööppealkirja järgi (eesti-, vene- või võõrkeelses kataloogis).

1974 – moodustati kataloogimisosakonnas iseseisev liigitamise ja märksõnastamise sektor, mis aitas muuta paremaks tööd märksõna- ja süstemaatiliste kataloogidega.

1976 – täiendati *Estica* kataloogi kohaviitu, neisse lisati fondi tähis „Est“. Töö tegid üliõpilased-suvemalevlased.

1977 – raamatukogus moodustati rekataloogimisosakond. Osakonna ülesandeks oli vanema kirjanduse töötlemine ja töö vanade kataloogidega.

Asuti redigeerima *Estica* kataloogi. Esimeseks tööks oli *Estica* kataloogi viimine vastavusse fondiga. Selleks võrreldi *Estica* sõnastikkataloogi kohakataloogiga. (Ilmar Vene)

1985 - *Estica* kataloogi redigeerimine jätkus, kuid aeglaselt, sest fond sisaldab suhteliselt palju pisiväljaandeid ja nendega tuli töötada *de visu*. Palju kirjandust tuli rekataloogida. Esialgne töö eesmärk oli kataloog viia vastavusse fondiga – see töö hakkas lõpule jõudma 1985.a. (Ilmar Vene)

1985 – koostati *Estica* kataloogi märksõnade loetelu. (Ilmar Vene)

1988 – rekataloogimisosakonna juhataja Katrin Kaugveri ettepanekul otsustas TÜR kataloogimiskomisjon anda *Estica* kataloogi täieliku redigeerimise meetoodika arutamiseks TÜR meetoodika nõukogule.

1992 – TÜR kataloogitoimkond otsustas: jätta esialgu puutumata unikaalne *Estica* sõnastikkataloog, perspektiivis peaks olema selle kataloogi korralik redigeerimine.

01.01.1999 - lõpetati kataloogi täiendamine ja parandamine seoses infosüsteemi INNOPAC rakendamisega. Kirjandus on edaspidi leitav e-kataloogist ESTER.

2008-2009 – sisestas retrokataloogimisosakond *Estica* kataloogi kirjed e-kataloogi ESTER. Kui kirjes puudusid ilmumisanndmed ja leheküljed, siis otsiti need raamatust üles. Kui puudusid ainult leheküljed, siis jäeti need e-kirjesse panemata. Kirjesse lisati EMS-i märksõna.

Kirjandust kataloogi kohta

Dubjeva, Ljudmila. Käsikirjalistest kataloogidest elektronkataloogini // Raamatukogu (1998) nr.3, lk.19-20.

Riives, Helje. Kataloogimine ja kataloogid // Raamatukogu töid. VIII, Tartu Ülikooli Raamatukogu 1918-1940. Tartu, 1990. Lk. 72-86.

Märkus 1. 23. märtsil 2006. a. otsustas kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupp: *Estica* sõnastikkataloog on ainus TÜR-s säilinud sõnastikkataloog, mis pakub võimalust otsida varasemat (-1944) *Estica*-alast võõrkeelset kirjandust. Kataloogis on kasutatud unikaalset, TÜR-is väljatöötatud infootsikeelt (*Estica* sõnastikkataloogi märksõnastikku). **Kataloog kuulub alalisele säilitamisele.**

Märkus 2. Seoses kataloogipassi valmimisega 2015. a. arutas kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupp ka nn vana *Estica* tähestikkataloogi (koost. 1920-1927) säilitamise vajalikkust. Kataloog (12 kataloogikastis) on hoitud alles ligi 100 aastat, kuid see ei ole enam päris töökorras. Lugejate kasutusse andmiseks oleks vaja kataloog nõuetekohaselt vormistada ja kontrollida kaartide järjestust.

Pärast arutelu 26. veebruaril 2015. a. töögrupp otsustas: lähtuvalt sellest, et kõik *Estica* kirjed on sisestatud e-kataloogi ESTER, koostada nn **vana *Estica* tähestikkataloogile** (koost. 1920-1927) lühike **infoleht** ja **säilitada ainult üks näidiskast** kataloogide säilitamise ruumis.

Passi koostajad: Elsa Loorits, Kaja Kruus, veebruar 2015

Täiendatud ja kinnitatud TÜR kaart- ja sedelkataloogide säilitamise töögrupi koosolekul 26.02.2015